

entrevista

Josep Oliver i Alonso, catedràtic d'economia aplicada de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), va néixer a Girona (1946). Col·labora habitualment en diversos mitjans periodístics, i va ser assessor econòmic del govern del Tripartit. Amant dels esports de fons i exigents, ha fet alpinisme, ciclisme i ha corregut maratons. El seu lloc de descans és la seva casa, amb unes vistes impressionants, al Baix Empordà.

Josep Oliver i A

Catedràtic d'economia aplicada (UAB)

JOSEP MARTINOY > TEXT I FOTOS

O sortim alemanys d'aquesta crisi o en sortirem malament

Lonsó

—Molts de brots verds, moltes arrels vigoroses... però la crisi continua. Fins quan?

—És cert que un conjunt de dades permeten postular que hi ha una certa recuperació econòmica. Però si parlem de recuperar el nivell de benestar, la inversió o la producció que hi havia el 2007, abans de començar la crisi, encara trigarem anys. Per exemple, a Catalunya, la inversió total ha caigut un 30 % i l'ocupació ha baixat un 15 % respecte a la que hi havia el 2007. O també, en l'àmbit residencial, a 2006

a Catalunya es varen iniciar cap a 125.000 habitatges, i el 2013 la xifra fou de només 3.000. I el crèdit no solament no augmenta, sinó que s'ha reduït, cosa que era inevitable ja que partíem d'excessos d'endeutament privat: mentre el 1995 el crèdit al sector privat representava quasi el 70 % del PIB català, el 2008 havia assolit el 170 % i ara es troba cap al 150 %. Aquest enorme deute és el que està frenant el creixement i la seva reducció és, inevitablement, lenta. Trigarem força anys a recuperar-nos dels estralls de la crisi.

—Endeutament públic o privat?

—L'endeutament privat fou la causa inicial de la crisi. Espanya —i en aquest aspecte llastimosament Catalunya no era diferent— es va col·lapsar quan va rebre l'onada de la crisi financera procedent dels Estats Units. Durant la primera dècada d'aquest segle, vàrem tenir diverses bombolles: de crèdit, immobiliària, demogràfica, ocupacional i de provisió de serveis públics. Pensi que, entre el 1997 i el 2007, el creixement del crèdit era del 20 % anual. I aquest avenç es va accelerar a partir dels primers anys del segle XXI.

—I l'onada de la crisi ens va agafar distrets...

—La crisi financera dels EUA va enganxar tant Espanya com Catalunya endeutats enormement amb l'exterior, fonamentalment per demanda de crèdit del sector privat. Hi ha països que estalvien menys del que inverteixen, com seria el nostre cas, i d'altres que ho fan al revés, com Alemanya, el Japó o alguns països àrabs. En el cas de la nostra economia, a partir de 1997, el nostre estalvi era inferior a la inversió interna (en cases, carreteres, maquinària o altres actius físics). I atès que era més petit, només es podia finançar la inversió amb estalvi de l'exterior, amb préstecs d'altres països. Entre el 1997 i el 2007, Espanya va demanar a l'entorn d'uns 600.000 milions d'euros per finançar una inversió que, en altres circumstàncies, no s'hagués pogut finançar.

—Suposo que vol dir que es va invertir malament...

—La solvència d'un país pot aproximar-se descomptant els deutes que té amb l'exterior dels actius que posseeix fora i dividint-ho pel Producte Interior Brut. Com més baix és el resultat, més solvent és el país: més capacitat té, amb la renda que genera (el PIB) de retornar el deute net que té amb la resta del món. El 2007, el deute net d'Espanya era d'un -35 % del PIB (devíem, en termes nets, un 35 % del PIB). Ara ha assolit la insòlita xifra del -100 %. Si el gruix dels recursos que es va

El 2006 a Catalunya es varen iniciar cap a 125.000 habitatges, i el 2013 la xifra era de només 3.000

ren demanar a crèdit per invertir a l'interior s'haguessin invertit en infraestructures rendibles (màquines, béns d'equip, material de transport productiu, carreteres, ports, etc...), el país s'hauria endeutat però, en ampliar la capacitat de generació de renda, podria retornar sense problemes el deute que ha contret. Però si aquesta inversió es fa en cases, per exemple, certament que és molt més difícil el seu retorn.

A més a més, no solament es va demanar crèdit per invertir a l'interior de Catalunya o Espanya, sinó que també es va invertir a l'exterior. Entre el 1997 i el 2008, les empreses del país es varen endeutar encara més per tal de finançar compres internacionals: entre els mateixos anys, l'adquisició d'empreses, accions i altres actius fora

d'Espanya va assolir uns 800.000 milions addicionals.

En resum, el deute brut amb l'exterior —tot el que es deu, sense comptar el que té— havia assolit el 2008, en el moment de l'esclat de la crisi, la insòlita xifra del 220 % del PIB, del qual un 180 % necessitava, i necessita, un continu refinançament. Per això, quan va esclatar la crisi financera internacional i es va tancar l'aixeta del crèdit exterior, el país va tenir un problema molt greu de refinançament.

—Va arribar a pensar que podríem sortir de l'euro?

—Entre el 2011 i el 2012 hi havia moltes possibilitats que això passés. Després de la crisi 2008-2009, la procedent dels EUA, entre l'estiu de 2011 i

setembre de 2012, una segona crisi (la del deute sobirà) ens va colpejar. Aleshores vingué la suspensió parcial de pagaments de Grècia, que va provocar una massiva retirada de fons (varen sortir d'Espanya a l'entorn de 400.000 milions), i va fer témer una sortida de l'euro. Sort vàrem tenir de la intervenció del Banc Central Europeu, que, entre el desembre del 2011 i el febrer del 2012, va injectar un bilió d'euros a la banca de l'àrea, dels quals la banca del país va absorbir la insòlita quantitat d'uns 400.000 milions. Aquesta injecció va evitar el col·lapse. Sortir de l'euro era una possibilitat, però hagués estat una catàstrofe. Però el problema de l'endeutament privat —de famílies, empreses i sector financer— continua, i ara s'hi ha afegit el deute públic.

El gran problema que afrontem és que a l'endeutament privat —famílies, empreses i sector financer— s'hi ha afegit el deute públic

—**Massa televisió gegant, massa cotxe i massa cases comprades a crèdit?**

—Massa crèdit no productiu. El deute de les famílies el 1997 dividit per la seva renda era d'un 50 %. Però el 2007 aquesta ràtio era del 140 %, en passar el seu endeutament dels 200.000 als 800.000 milions. Aquests diners varen permetre avançar consum i comprar habitatges, amb l'esperança que l'economia continuaria creixent com en els anys 2000. Ara no em puc comprar el cotxe, perquè tardaré cinc anys a estalviar els diners, però el compro a crèdit i ja el tinc. I el mateix amb l'habitatge, amb la intensa davallada dels tipus d'interès. Aquesta era una actitud molt general a la nostra societat. Per exemple, el crèdit al sector de les immobiliàries i de la construcció va augmentar, entre 1997 i 2007, dels 45.000 als 450.000 milions d'euros!

La responsabilitat d'aquesta follia d'augment de deute i de creixement de la despesa no fou, en cap cas, dels ciutadans, ni potser dels bancs considerats individualment. La responsabilitat fou de qui havia de vetllar per la salut del sistema financer i els excessos de deute, i detectar què estava passant

i frenar aquella absurda expansió del crèdit i dels preus dels habitatges. És a dir, el govern estatal, el Banco de España, la Comissió Europea, el BCE... perquè s'entengui el que dic. Si prenem una mitjana històrica des de 1970 a 1995, a Espanya s'iniciaven anualment uns 180.000 habitatges, i a Catalunya uns 25.000. D'aquestes mitjanes vàrem passar, en els anys del boom, a uns 480.000 a Espanya i a uns 80.000 a Catalunya. Una autèntica brutalitat. El 2006, l'any cim del boom, a Espanya se'n varen iniciar uns 850.000, més que a Alemanya, França i Itàlia plegades.

—**I va esclatar la bombolla i molta gent va perdre la feina...**

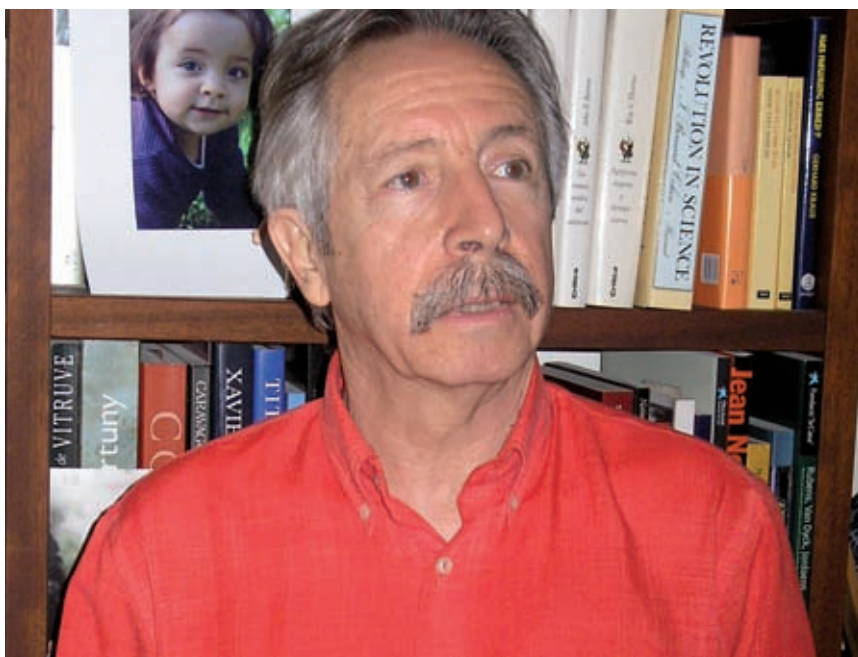
—Entre el 2008 i el 2009 es van perdre 1,6 milions de llocs de treball. La construcció s'emportava el 65 % del crèdit total, havia generat més del 20 % dels nous llocs de treball de forma directa i, probablement, més del 30 % incloent els efectes induïts en altres sectors. Quan la crisi ens va colpejar, la inversió immobiliària, l'ocupació al sector de la construcció i la resta del consum i inversió, palanquejats amb els excessos de crèdit i de l'eufòria

d'aquells anys, es van col·lapsar. El mal ja estava fet. Políticament no es va actuar correctament. Ni abans de la crisi, quan s'haguessin hagut de frenar aquells excessos, ni tampoc en els primers anys de la crisi.

Un cop la crisi internacional va tallar l'accés al finançament exterior, l'endeutament privat va començar a moderar-se i, a partir de 2010, a caure. Però, aleshores, el col·lapse dels ingressos públics i l'augment de la despesa han fet augmentar intensament el deute públic. Ara tenim, simultàniament, problemes d'excés de deute privat i públic.

—**Es recuperaran algun dia els nivells d'ocupació d'abans de la crisi?**

—Després de la crisi del petroli del 1973-1975 es va tardar 18 anys a recuperar l'ocupació existent el 1973. En la crisi de 1991-1994 es va haver d'esperar fins al 1998, set anys. En aquesta crisi no serem diferents. Ara portem ja set anys des del seu inici i, amb les pèrdues d'ocupació acumulades, necessitem uns deu anys addicionals per tornar a recuperar, si és que és possible, el nivell ocupacional de 2007. Addicionalment, aquesta crisi té diversos aspectes que la diferencien de les anteriors, i que fan més difícil la recuperació ocupacional. En primer lloc, és la primera vegada que afrontem una situació com aquesta sense poder devaluar. I una part molt important dels nostres problemes actuals procedeix de la intensa pèrdua de competitivitat dels anys del boom. El món globalitzat indica que si un país no és competitiu, perquè els salaris creixen i els preus creixen més que en un altre lloc, les grans empreses buscaran altres països que els permetin fabricar a preus més competitius. A les crisis, si tens moneda pròpia, et queda el remei de contenir el creixement de la demanda interna i amb la devaluació exportar més. Però amb un euro fort, i sobre el qual no tens cap poder, costa més exportar, i l'única manera és la dura devaluació interna, de salaris i costos. En segon terme, per si això no fos suficient, els motors de l'expansió han revertit, i allà

‘ Amb l'euro, era imprescindible convergir en competitivitat i productivitat amb els alemanys, però en comptes d'això vàrem divergir

on hi havia creixement ara hi ha caiguda: en el crèdit, en la demografia, en la construcció o en els serveis públics. Tot plegat, la recuperació ocupacional serà inevitablement molt llarga.

—Està dibuixant un panorama força gris, perquè ara el món té molts desequilibris entre les diferents regions. Què pot fer Europa per ser més competitiva?

—Des del sud hem oblidat que Alemanya va ser molt clara, i molt precisa, respecte als pactes econòmics que varen permetre constituir l'àrea de l'euro. La proposta alemanya era anar convergint amb els ritmes de creixement de la seva competitivitat i productivitat. Però en comptes d'això hem anat divergint. Quan va arribar la crisi i es van col·lapsar els ingressos públics —una pèrdua de 70.000 milions en tres anys—, varen sortir a la llum els problemes estructurals, mostrant, un cop més, que l'Estat espanyol i els països del sud de la UE continuen sent molt diferents als del nord. En aquella situació angoixant, des del sud es va demanar ajuda, una ajuda prohibida pel Tractat de Lisboa. I que va dir Alemanya? Doncs si vostès s'ajuden, els ajudarem.

Però la UE i l'àrea de l'euro són una unió monetària molt feble. No són com els EUA. No tenim unió fiscal, és a dir, estan prohibides les transferències entre els estats. Tampoc teníem, fins al novembre de 2014, unió bancària. En canvi, als EUA, si un estat entra en crisi, el govern federal respon. Per això, en aquesta crisi s'ha demanat l'emissió d'eurobons, deute públic europeu avalat per tots els estats, per si un estat té problemes hi hagi el suport de tota la UE al darrere. O que el BCE comprés deute dels estats que tenen problemes. Però ambdues mesures no han estat acceptades per Alemanya, perquè impliquen que, en el fons, és el contribuent alemany el que paga les destrosses fetes en el sud de la UE. Per a mi, l'única solució que tenim com a país és intentar atansar-nos el màxim possible al model alemany. Perquè si Espanya i la resta del sud no ho fa,

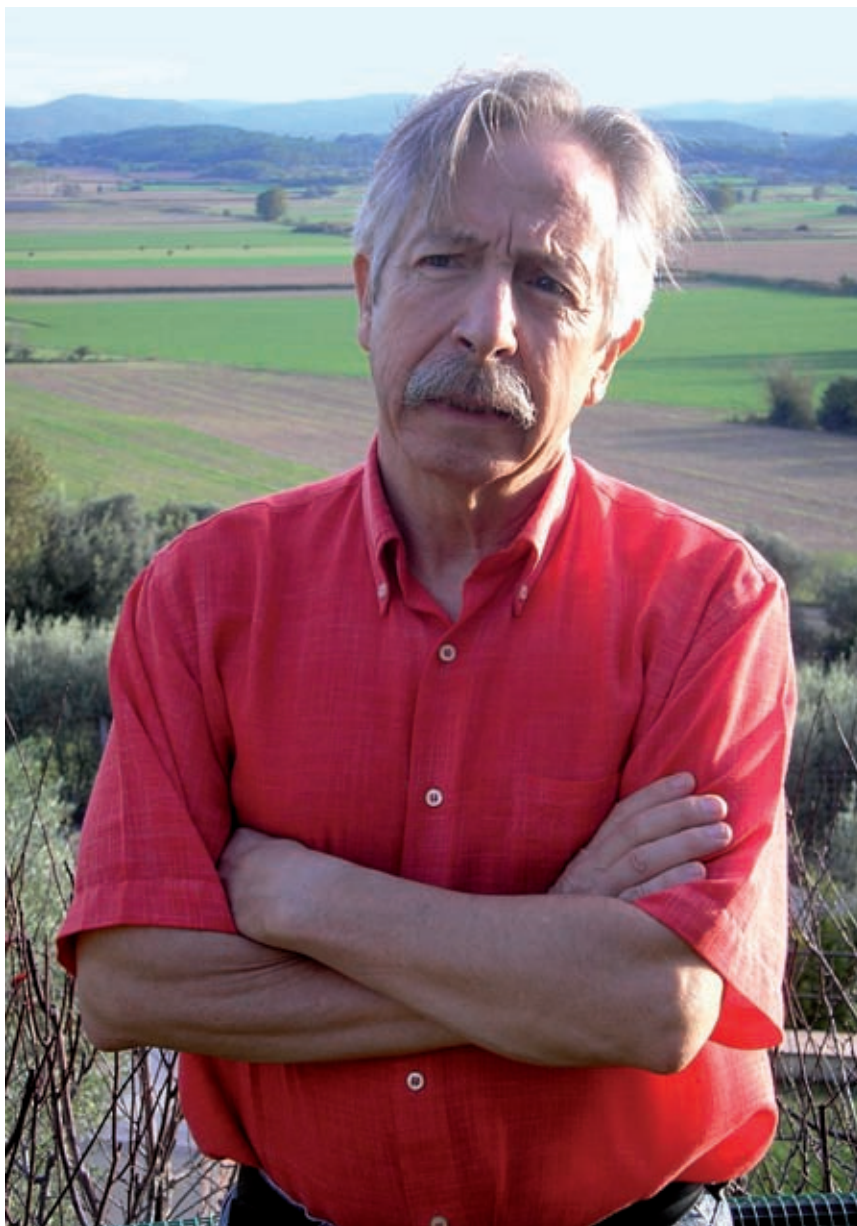
l'euro no aguantarà un altre sotrac. Per això estic postulant que, d'aquesta crisi, o en sortim alemanys o en sortirem molt malament.

—Però el model alemany ha implicat unes retallades que són molt qüestionades. Només sortirem d'aquest embolic estrenyent-nos més el cinturó?

—El sud vol sortir de la crisi expandint el creixement, i aquest és un problema insoluble, perquè Alemanya aposta per mantenir la inflació baixa i obligar-nos a augmentar la productivitat, i associant els salaris no a la puja dels preus sinó a la millora d'aquella i a la qualitat del que es produeix. I, de fet, aquest és el model que cal seguir, i amb el qual hem de convergir. Hi ha hagut molts sacrificis, però ara ma-

teix, a finals de 2014, el consum intern està pujant un 2 % quan, a principis de 2013, anava baixant un 5 %. Vol dir això que ja hem sortit de la crisi? En absolut. Estem creixent, però tenim problemes de deute molt greus i un atur insuportable, i Europa no està especialment bé. Itàlia, per exemple, té el deute públic més gran del món després del Japó en termes absoluts. Les ajudes del 2011-2012 del BCE per evitar el rescat han obligat els governs a prendre decisions que no es volien adoptar perquè són molt dures. I tot i que els tipus d'interès tan baixos ens ajuden a suportar el deute, en canvi l'elevat nivell de deute públic i la desconfiança que genera el seu augment deixen poc marge de maniobra a la política fiscal.

Després de la crisi del petroli del 1973-1975 es va trigar 18 anys a recuperar l'ocupació

—**Es podrien fer canvis en la política econòmica per alleujar una mica la situació social i en canvi mantenir l'austeritat?**

—A veure... El primer de tot és que, com a país, el món ha de saber que tu pagaràs. El que es pot intentar, i que no s'ha fet perquè domina una concepció conservadora, és repartir els costos d'aquest ajustament. Però aquest ajustament és inevitable. I pensar que Alemanya ja respondrà és, simplement,

irresponsable. En aquest ordre d'idees, per exemple, fou un error reduir o suprimir els impostos de successions o sobre el patrimoni en plena crisi. En el fons, ningú no acceptava la duresa de la situació. La duresa del que encara ens espera obligaria a un gran pacte social. Per exemple, que els nens a Catalunya es quedin sense beques-menjador simplement no té nom. Que la prestació d'atur per als qui han esgotat el subsidi sigui de 426 euros no és acceptable. Que

les SICAV paguin l'1 % dels impostos o que les empreses de l'Ibex-35 paguin un 7 % de mitjana, tampoc. I que el frau fiscal, il·legal, continuï restant 60.000 euros d'ingressos públics, menys encara. L'ajust no és evitable. Però el seu repartiment, sí.

—**Una Catalunya independent arrossegaria tots aquests problemes?**

—Primer de tot he de dir que és força complicat que Europa accepti la independència de Catalunya perquè la salut de l'euro no és bona. M'explico. El problema no és Catalunya. El problema és que una fallida de l'Estat espanyol pot enfonsar l'euro. Espanya és un risc per a l'economia europea i, com deia l'FMI el 2013, mundial. I si la part més productiva del país marxa, les possibilitats de col·lapse de l'economia espanyola s'accentuen. A banda d'aquesta situació, que limita extraordinàriament el suport que pogués venir d'Europa, quina és la situació catalana? En la hipòtesi de la independència, tindríem un endeutament privat similar al de la resta d'Espanya i un endeutament públic que se situaria proper al 100 % del PIB. Però aquest no seria el problema més important. El problema més substancial seria la sortida de la UE i, per tant, de la zona euro. I no de la moneda en si, que la podríem continuar utilitzant sense problemes, sinó del paraigües que dona el BCE i el Fons d'Estabilitat de la UE. Qui prestaria als bancs del país? I en la hipòtesi d'una independència no pactada, els riscos de quedar aïllats dels mercats financers són alts. I sense crèdit exterior, simplement et col·lapses. Potser en podries aconseguir, però només a uns tipus prohibitius. L'actual situació és fràgil i complexa, i no em sembla que acabi, ara, en la independència. Això sí, entrarem en un procés, llarg i costós, que hauria d'acabar amb una oferta atractiva per part de l'Estat espanyol. No hi té més remei. Però si no la fa, quan hagin passat els problemes actuals la independència arribarà.

Josep Martinoy és periodista.

Que la prestació d'atur per als qui han esgotat el subsidi sigui de 426 euros no és acceptable